

ความตั้งใจย้ายที่อยู่อาศัยภายในเขตกรุงเทพมหานคร

Intention to Move Residence within Bangkok Municipality

เสาวนิจ รัตนวิจิตร นิจอนันต์ชัย*

บทคัดย่อ

การย้ายที่อยู่อาศัยของประชากรจำนวนมากหรือย้ายบ่อยครั้งอาจก่อให้เกิดปัญหาต่อตัวผู้ย้ายต่อประชากรในชุมชนต้นทางและชุมชนปลายทางของการย้ายที่อยู่อาศัย และส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการของภาครัฐ ในด้านการจัดการงบประมาณ ระบบสาธารณูปโภค การจัดการมลพิษและสิ่งแวดล้อม ความรุนแรงของปัญหาขึ้นอยู่กับระดับและแบบแผนของการย้ายที่อยู่ภายในเขตกรุงเทพมหานคร การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับของความตั้งใจและสาเหตุของการย้ายที่อยู่อาศัยของชาวกรุงเทพมหานคร โดยใช้ข้อมูลitudinal จากโครงการวิจัยเรื่องความเป็นเมืองและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตในกรุงเทพฯ ปี 1993 ซึ่งเป็นงานวิจัยร่วมของมหาวิทยาลัยมหิดล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ Australian National University ใช้กลุ่มตัวอย่าง 1,201 คน ผลการศึกษาปรากฏว่าผู้ชายย้ายที่อยู่อาศัยมากกว่าผู้หญิง ผู้ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาจะย้ายถิ่นมาก ผู้ที่มีภูมิลำเนาในต่างจังหวัดจะย้ายถิ่นมากกว่าผู้ที่มีภูมิลำเนาในกรุงเทพฯ ผู้ที่ได้รับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์จะย้ายถิ่นน้อยกว่าผู้ที่ไม่ได้รับข่าวสาร และผู้ที่ทำงานในกรุงเทพฯ ระหว่าง 8-12 ปี จะตั้งใจย้ายที่อยู่อาศัยน้อยกว่าผู้ที่ทำงานระยะสั้นกว่า นอกจากนี้หากชาวกรุงเทพฯ รู้สึกว่าบริเวณที่อยู่อาศัยมีมลพิษสูงขึ้นจะตั้งใจย้ายที่อยู่อาศัยมาก แต่หากรู้สึกว่าในชุมชนมีประชากรหนาแน่นขึ้นจะตั้งใจย้ายที่อยู่อาศัยน้อยลง ซึ่งอาจเป็นเพราะประชากรมีความคาดหวังมากขึ้นที่จะประกอบอาชีพต่าง ๆ อยู่ในชุมชน

คำสำคัญ : การย้ายถิ่น การย้ายที่อยู่อาศัย ความเป็นเมือง สิ่งแวดล้อม มลพิษ คุณภาพชีวิต

กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศไทยมากกว่า 200 ปี ยังคงเป็นเมืองศูนย์กลางของเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและความเจริญในทุกด้านของประเทศเช่นเดียวกับเมืองหลวงประเทศอื่น ๆ ซึ่งตกเป็นเป้าหมายของการย้ายถิ่นเข้าของประชากร

จากทุกภูมิภาคของประเทศ การย้ายถิ่นเข้าออกแต่ละพื้นที่หรือการย้ายภายในอย่างต่อเนื่องมีผลกระทบต่อ การขยายตัวของเมือง และรูปแบบการกระจายตัวของประชากรมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับระดับและแบบแผนการย้ายถิ่นของประชากร

* อาจารย์ ดร.ประจำคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

การย้ายถิ่นทั้งเข้าและออกรวมทั้งการย้ายถิ่นภายในกรุงเทพมหานครทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านโดยเฉพาะด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ปัญหาทางกายภาพที่เห็นได้ชัดเจน คือความแออัดของประชาชน ปัญหาการจราจร ปัญหามลพิษทางน้ำ ทางอากาศ มลพิษทางเสียง และสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมปัญหาการปรับตัวมักจะเป็นปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งในกลุ่มผู้ย้ายถิ่นเข้าที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างจากสังคมชนบทอย่างมาก ดังที่ Chamrathirong (1979) พบว่าผู้ที่ย้ายถิ่นมีปัญหาในการปรับตัวเข้ากับสังคมมาก ในขณะที่มีคนส่วนหนึ่งย้ายที่อยู่อาศัยเข้ามามากขึ้นคนกรุงเทพมหานครโดยกำเนิดก็ต้องปรับตัวเข้ากับประชาชนกลุ่มใหม่ที่ย้ายถิ่นเข้ามาและยังต้องปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย การย้ายที่อยู่อาศัยเข้าออกจำนวนมากหรือบ่อยครั้งนอกจากเป็นปัญหาระหว่างประชาชนแล้วยังเป็นปัญหาสำหรับผู้บริหารงานภาครัฐและภาคเอกชนในการบริหารจัดการบริการสังคมด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสาธารณสุข สาธารณูปโภค การคมนาคม การกำจัดขยะและมลพิษต่าง ๆ

กล่าวโดยสรุป คือการย้ายที่อยู่อาศัยของประชาชนจำนวนมากหรือบ่อยครั้งอาจก่อให้เกิดความยุ่งยากในการจัดการด้านงบประมาณของภาครัฐทั้งด้านการจัดการระบบสาธารณูปโภค การจัดการสิ่งแวดล้อมของแต่ละเขตในกรุงเทพมหานครเนื่องจากการเคลื่อนไหวของจำนวนประชากรในแต่ละเขตในกรุงเทพมหานครอยู่มาทั้งจากการย้ายถิ่นเข้าออกระหว่างประชากรในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดและจากการย้ายที่อยู่อาศัยระหว่างเขต นอกจากนี้ยังทำให้สิ้นเปลืองทรัพย์สินส่วนบุคคลกรณีที่ประชาชนซื้อบ้านหลายหลัง บ้านจำนวนหนึ่ง

ถูกทิ้งร้างขาดการดูแลเป็นปัญหาต่อประชาชนในถิ่นเดิม นอกจากนั้นการย้ายที่อยู่ยังอาจก่อปัญหาในด้านการปรับตัวของผู้ย้ายที่อยู่อาศัยเองและยังส่งผลต่อการปรับตัวของประชากร ในถิ่นปลายทางอีกด้วย ด้วยเหตุที่ผู้ย้ายที่อยู่อาศัยบ่อยครั้งอาจขาดความรู้สึกรู้สึกในการเป็นเจ้าของชุมชน และขาดความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน

การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาว่าปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ประชากรในกรุงเทพมหานครตั้งใจย้ายที่อยู่อาศัยไปในเขตต่าง ๆ ผลการศึกษาจะทำให้ทุกฝ่ายได้ทราบถึงสาเหตุของความตั้งใจย้ายที่อยู่อาศัยและสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการย้ายที่อยู่อาศัยรวมทั้งรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อไป

สาเหตุการย้ายที่อยู่

โรจนา ภักดีธรรม (2524 ; อ้างอิงจาก Janis and Mann. 1977) กล่าวว่า ผู้ที่จะตัดสินใจย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยยอมไต่รตรองประเมินผลได้ผลเสียของการย้ายก่อน ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ ด้านเศรษฐกิจ และโดยเฉพาะปัจจัยส่วนบุคคลมีผลอย่างมากต่อความตั้งใจ บางครั้งความตั้งใจอาจขึ้นกับความผูกพันต่อครอบครัวและสังคมที่อยู่เดิมและสังคมใหม่ซึ่งหมายความว่าความสามารถในการปรับตัวของผู้ย้ายนั้นเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งด้วย แนวคิดนี้สรุปได้ว่าความตั้งใจที่จะย้ายที่อยู่อาศัยมีขั้นตอน คือ ความอยากลอง การสำรวจทางเลือก การเปรียบเทียบทางเลือก การขอคำปรึกษาและความตั้งใจที่จะย้าย

การปรับตัวเมื่อย้ายที่อยู่

เมื่อย้ายถิ่นแล้วสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้คือทั้งผู้ย้ายและผู้ที่ไม่ได้ย้ายต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง

และต้องมีการปรับตัว ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ คือการปรับตัวทางชีววิทยา และการปรับตัวทางสังคม ซึ่ง โสภกา ชูพิทกุลชัย (2528 : 158) ระบุว่าคือความสามารถในการเผชิญปัญหาต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความจริงต่าง ๆ และยังคงเป็นผู้ที่สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขภายใต้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคมที่เข้าไปเกี่ยวข้อง ส่วนการปรับตัวทางสังคม Hurlock (1978) ได้เสนอลักษณะการปรับตัวทางสังคมที่ดีไว้ 4 ประการ ได้แก่ การแสดงออกที่เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม ความสามารถปรับตัวได้กับทุกกลุ่ม การมีทัศนคติที่ดีต่อคนอื่น และความพอใจในสิ่งที่ตนเป็นอยู่ การย้ายที่อยู่อาศัยเกี่ยวข้องกับการปรับตัวทั้งในด้านชีววิทยาและทางสังคม กล่าวคือบุคคลต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตที่แตกต่างไปจากเดิมไม่มากนักน้อยจึงต้องปรับสภาพร่างกายและจิตใจให้เข้ากับสภาพใหม่ ถ้าปรับตัวง่ายหรือได้เร็วกว่าไม่มีปัญหา แต่ถ้าสภาพแวดล้อมทางกายภาพไม่ดี หรือสภาพสังคมเสื่อมร่างกายและจิตใจของผู้อยู่อาศัยในที่ใหม่ก็อาจมีปัญหาได้ ผู้ที่ปรับตัวยากอาจมีความตั้งใจย้ายถิ่นมากกว่าคนที่ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงง่ายหรือสามารถรับการเปลี่ยนแปลงในชีวิตได้มากกว่า

การรับรู้ข่าวสารและการย้ายที่อยู่

การรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ ทำให้ประชาชนมีความรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมและสังคม ปัจจุบันมีการโฆษณาเกิดขึ้นมากมาย และคนจะเลือกชมในสิ่งที่ตนเองพอใจ การโฆษณาหรือการให้ข่าวสารด้านที่อยู่อาศัยที่สวยงาม สะดวก สบาย ราคาเหมาะสมซึ่งมีโครงการจัดสรรอยู่มากมาย ในกรุงเทพมหานคร รวมถึงการให้ความรู้เรื่องการรักษาสีงแวดล้อม อาจเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อการย้ายที่อยู่ของ

ประชาชน ดังที่ คมสัน หุตะแพทย์ (2535 : 12) กล่าวว่า การสื่อสารเป็นวิธีการที่จะให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ สร้างทัศนคติใหม่ ๆ โน้มน้าวให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ อันจะนำไปสู่ปฏิบัติการในชุมชนเพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านและชุมชนให้ดีขึ้น การสื่อสารจึงถือเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ทำให้ประชาชนปรับตัวให้เข้ากับสังคมใหม่ ๆ ได้ การรับรู้ข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ก็เป็นประโยชน์ ในทางตรงข้าม การสื่อสารหรือการโฆษณาถึงสถานที่ใหม่ เช่น การโฆษณาร้านจัดสรร สภาพแวดล้อมที่สวยงาม สาธารณูปโภคที่ดี สะดวกสบาย อาจเป็นสิ่งจูงใจให้ประชาชนย้ายที่อยู่อาศัยมากขึ้น บางครั้งอาจมีการเลือกซื้อและย้ายที่อยู่เกินความจำเป็น การซื้อบ้านและที่ดินโดยขาดการไตร่ตรองด้านความสมเหตุผลของการซื้ออาจนำมาซึ่งปัญหาด้านเศรษฐกิจสังคมภายหลัง

การสนับสนุนทางสังคมและการย้ายที่อยู่

ดิษยา กมลสุนทร (2537 ; อ้างอิงจาก Langlie) กล่าวว่า การที่บุคคลได้รับความช่วยเหลือทางด้านจิตใจ อารมณ์ การให้คำแนะนำ และการได้รับความช่วยเหลือทางด้านวัตถุ ด้านเงินทองจากบุคคลในครอบครัว ญาติพี่น้องและเพื่อนในขณะที่ผู้ย้ายถิ่นกำลังเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ แรงสนับสนุนทางสังคมจะสามารถคลี่คลายปัญหานั้น ๆ ได้

เรื่องการย้ายถิ่นของประชากรในกรุงเทพมหานครมีผู้ศึกษาไว้บ้างแล้ว เช่น เรื่องการศึกษาผู้ย้ายถิ่น ในแง่การปรับตัว การกลืนกลายและการบูรณาการ ของ Chamratrithirong (1979) ได้ศึกษาผู้ย้ายถิ่นใหม่ชาย 251 คนและหญิง 247 คน พบว่า ชายร้อยละ 12 ย้ายถิ่นภายในเขตกรุงเทพฯ

ชายร้อยละ 25.5 ย้ายถิ่นออกนอกกรุงเทพฯ ส่วนหญิงร้อยละ 12.5 ย้ายถิ่นในกรุงเทพฯ และหญิงอีกร้อยละ 32.8 ย้ายออกนอกกรุงเทพฯ เพื่อกลับภูมิลำเนาเดิม ส่วนการศึกษาของ Punpuing (1996) เรื่อง Commuting Behavior Patterns in Bangkok พบว่า มีผู้ย้ายที่อยู่เพื่อปรับตัวจากปัญหาการจราจรประมาณร้อยละ 5

สรุปสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความตั้งใจในการย้ายที่อยู่ของประชากรในกรุงเทพมหานครน่าจะมีปัจจัยเหตุจากความแตกต่างของบุคลิกภาพส่วนบุคคล การปรับตัวทางสังคมอันได้แก่ ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อม รายได้ ลักษณะงาน นายจ้าง เพื่อนร่วมงาน ระยะเวลาทำงาน การรับข่าวสารข้อมูล ทำให้คนสามารถมีความรู้และปรับตัวได้ต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ การสนับสนุนจากครอบครัว ญาติ และเพื่อน จะทำให้คนสามารถปรับตัวต่อสังคมที่เปลี่ยนไปได้ง่ายกว่า ในทางตรงกันข้ามความหนาแน่นของประชากร บ้านเรือน โรงงานและปัญหามลพิษน่าจะส่งผลลบ คือทำให้คนปรับตัวได้ยากและส่งผลให้ประชากรมีความตั้งใจที่จะย้ายที่อยู่อาศัยมากกว่า

ความตั้งใจย้ายที่อยู่ในกรุงเทพฯ

ในปี 2002 ผู้เขียนได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความตั้งใจย้ายที่อยู่อาศัยภายในเขตกรุงเทพมหานคร” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจย้ายที่อยู่อาศัยของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร และเพื่อศึกษาการปรับตัวของประชากรกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการวิจัยโดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากโครงการวิจัยเรื่อง “ความเป็นเมือง และสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตในกรุงเทพมหานคร” ปี 1993 ซึ่งเป็น การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โครงการนี้

มุ่งสำรวจความสัมพันธ์ ระหว่างความทันสมัยและความเป็นเมือง ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ก่อสร้างขึ้น พฤติกรรมมนุษย์และคุณภาพชีวิต โดยการวิจัยเป็นความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยมหิดล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ Australian National University ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,201 คน การวิเคราะห์ที่ปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจย้ายที่อยู่ใช้การวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติก (Logistic Regression Analysis) การศึกษาครั้งนี้ใช้แนวคิดเรื่องสาเหตุการย้ายถิ่นของ Janis และ Mann ประกอบกับแนวคิดด้านการปรับตัวทางสังคมและแนวคิดด้านการสนับสนุนทางสังคมมาเป็นฐานในการวิเคราะห์ที่โดยการออกแบบจำลองทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัย

การทดสอบแบบจำลอง (Model) ได้ใช้สถิติวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติก (Logistic Regression Analysis) ระดับนัยสำคัญที่ 0.01 ในการพิจารณา ค่า Model Chi-Square พบว่า แบบจำลองที่ศึกษามีค่านัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ .0006 แสดงว่าชุดของตัวแปรที่นำมาทดสอบครั้งนี้สามารถร่วมกันอธิบายปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจย้ายที่อยู่ของประชากรกรุงเทพฯ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผลการวิเคราะห์พบว่า ตัวแปรที่มีผลต่อความตั้งใจย้ายที่อยู่เป็นปัจจัยเกือบทุกด้านที่กำหนดในแบบจำลอง คือ ปัจจัยส่วนบุคคล 3 ตัวแปร คือ เพศ การศึกษา ภูมิลำเนาเดิม ปัจจัยด้านข่าวสารข้อมูลคือการรับข่าวจากหนังสือพิมพ์ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมคือ จำนวนคนในชุมชน ระดับมลพิษและปัจจัยด้านการปรับตัวคือ ระยะเวลาทำงาน ทั้งหมดมีผลต่อความตั้งใจย้ายที่อยู่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

เพศหญิงตั้งใจย้ายที่อยู่น้อยกว่าชาย ที่เป็นเช่นนี้อาจด้วยสาเหตุที่หญิงทำงานระดับต่ำที่มีรายได้

ไม่สูงนัก แต่มีงานที่แน่นอน จึงให้ความรู้สึกที่มั่นคงกว่า เช่น งานโรงงาน ส่วนชายอาจยอมรับงานระดับต่ำที่ให้รายได้สูง แต่ปริมาณงานและแหล่งงานไม่แน่นอน เช่น งานก่อสร้าง งานรับจ้างทั่วไป จึงมีการเคลื่อนย้ายตามงานมากกว่า ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานของ Chamrathirong (1979) ที่พบว่า ชายย้ายถิ่นเข้ากรุงเทพฯ มากกว่า

การศึกษา ผู้ที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 มีความตั้งใจที่จะย้ายที่อยู่ต่ำกว่าผู้ที่จบการศึกษาระดับประถมและผู้ที่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษาก็ยังมีความตั้งใจที่จะย้ายที่อยู่ต่ำกว่ามาก ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้ที่มีการศึกษาดีมีงานที่ดีใกล้ที่อยู่อาศัยและมีความสามารถเลือกที่อยู่อาศัยที่มีสภาพแวดล้อมที่ดีกว่า ผลการศึกษานี้ขัดแย้งกับงานของ เพ็ญพรธีระสวัสดิ์ (2521) ที่พบว่า การย้ายถิ่นทั้งในเขตเมืองและชนบทผู้ที่การศึกษาดีจะย้ายถิ่นมากกว่า

ภูมิลำเนาเดิม ผู้ที่มีภูมิลำเนาเป็นคนกรุงเทพฯ มีความตั้งใจที่จะย้ายที่อยู่ต่ำกว่าผู้ที่มีภูมิลำเนาในชนบท สอดคล้องกับงานของ อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์ (อ้างใน อทิตยา นวลศรี, 2528 : 5) ซึ่งพบว่าบทบาทของผู้ย้ายถิ่นใหม่ยังคงแยกออกจากชาวเมือง อย่างชัดเจนและมีผู้ย้ายถิ่นจำนวนหนึ่งพอใจที่จะกลับภูมิลำเนาเดิมในชนบทมากกว่า

การรับข่าวสารข้อมูล ผู้ที่ได้รับข่าวสารข้อมูลจากหนังสือพิมพ์จะมีความตั้งใจย้ายที่อยู่ต่ำกว่าผู้ที่ไม่ได้รับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ที่อ่านหนังสือพิมพ์จะสามารถทำความเข้าใจความเป็นไปของสังคมเมือง เหตุการณ์ต่าง ๆ รวมทั้งสภาพแวดล้อมได้จากภาพข่าวและเนื้อหาสาระที่นำเสนอในหนังสือพิมพ์รายวัน ความรู้เท่าทันสถานการณ์อาจทำให้คนปรับตัวได้ดีกว่า จึงมีความตั้งใจย้ายที่อยู่ต่ำกว่า สอดคล้องกับ คมสัน หุตะแพทย์ (2535)

ที่กล่าวว่า การสื่อสารจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านและชุมชนให้ดีขึ้น

ระดับมลพิษ เมื่อประชาชนมีความรู้สึกว่าการระดับมลพิษในชุมชนที่อยู่อาศัยมีมากขึ้น ประชาชนจะตั้งใจย้ายที่อยู่มากขึ้นด้วย ปัญหาเหล่านี้รวมถึงปัญหาขยะ อากาศเสีย น้ำเสีย ฟุนละออง เสียงและปัญหาอื่น ๆ อีกมาก ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะบรรเทาลงได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชน บริการจากภาครัฐและประชาชนเองต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หากชุมชนใดไม่ร่วมมือกันปัญหาต่าง ๆ จะอยู่ในระดับที่รุนแรงและประชาชนอาจจำเป็นต้องเลือกการย้ายที่อยู่เพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

จำนวนคนในชุมชน เมื่อมีคนในชุมชนเพิ่มมากขึ้นจะมีประชาชนย้ายที่อยู่อาศัยน้อยกว่า หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือจะไม่เปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าเมื่อมีจำนวนประชาชนย้ายมาอยู่รวมกันมากขึ้น อาจมีการจัดระเบียบชุมชน สภาพแวดล้อมและสภาพเศรษฐกิจชุมชนได้ดีขึ้น โดยการจัดการของคณะกรรมการชุมชนหรือกลุ่มธรรมชาติในชุมชนเอง ทำให้คนมีสภาพแวดล้อมที่ดีและสามารถสร้างอาชีพอยู่ในชุมชน นำมาซึ่งรายได้ให้ตนเองและครอบครัวมากขึ้น จึงอาจไม่คิดที่จะย้ายที่อยู่อาศัย

ระยะเวลาทำงาน เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่มีระยะเวลาทำงาน 0 - 4 ปี 5 - 7 ปี 8 -12 ปี และ 13 - 46 ปี ปรากฏว่าผู้ที่ทำงานระยะ 8 -12 ปี จะมีความตั้งใจย้ายถิ่นน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ อาจเป็นเพราะในระยะแรกประชากรอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครยังอยู่ในระยะปรับตัวกับสภาพการทำงานและสร้างทางเลือกในอาชีพต่าง ๆ เพื่อหาความมั่นคงให้กับชีวิต ทั้งยังไม่สามารถเป็นเจ้าของบ้านได้ ระยะเริ่มต้นทำงานจึงจำเป็นต้องเคลื่อนย้ายตนเองและครอบครัวไปอยู่

ตามแหล่งงานในเขตต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานคร เมื่อทำงานผ่านไปในช่วง 8-12 ปี ผู้ทำงานมีการปรับตัวได้ดี มีความมั่นคงในงานและสามารถเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยได้แล้วจึงไม่คิดที่จะย้ายที่อยู่ต่อไป ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานของ R.Traft (1975) ที่พบว่าระยะเวลาที่มีความสำคัญต่อการปรับตัวเกี่ยวกับวัฒนธรรมและอาชีพของผู้ย้ายถิ่น

สรุปความตั้งใจย้ายที่อยู่โดยใช้แนวคิดทฤษฎีการย้ายถิ่นด้านสังคมของ Janis และ Mann (1977) ซึ่งเน้นพิจารณาปัจจัยทางสังคมของบุคคลในระดับจุลภาคเป็นหลัก ซึ่งปัจจัยที่นำมาพิจารณาได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล การปรับตัว สื่อมวลชน การสนับสนุนทางสังคม และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมแบบแผน (model) ปัจจัยที่นำมาพิจารณาสามารถอธิบายสาเหตุของความตั้งใจย้ายที่อยู่ของประชากรในกรุงเทพมหานครได้ดี โดยมีตัวแปรเกือบทุกปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจย้ายที่อยู่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ตัวแปร 7 ตัวที่มีผลต่อความตั้งใจย้ายที่อยู่อาศัย ได้แก่ เพศ การศึกษา ภูมิลำเนาเดิม ระดับมลพิษ จำนวนคนในชุมชน การรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ และระยะเวลาในการทำงาน

ผลการศึกษาครั้งนี้มีผู้ตอบว่าตั้งใจย้ายที่อยู่อาศัยภายใน 1 ปีจำนวนหนึ่งในสามของตัวอย่างหรือประมาณ 400 คน ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนมาก และเมื่อพิจารณาเฉพาะลักษณะส่วนบุคคลและการย้ายถิ่นปรากฏว่าผู้ตั้งใจย้ายที่อยู่มีลักษณะต่อไปนี้เป็นเพศชาย จะตั้งใจย้ายอยู่มากกว่าเพศหญิง ผู้มีการศึกษาน้อยตั้งใจจะย้ายอยู่มากกว่า และผู้ที่ตั้งใจย้ายอยู่ส่วนใหญ่คือ ผู้ที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในชนบท อาจสรุปได้ว่าผู้ที่ไม่สามารถปรับตัวได้กับสภาพสังคมเมือง อาจจะไม่พึงพอใจในสภาพแวดล้อม เพื่อนบ้าน หรือสภาพที่ทำงานจึงมีความตั้งใจที่จะย้ายที่อยู่ไปที่อื่นใน

กรุงเทพมหานคร เมื่อทำงานมาระยะหนึ่งแล้วมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น อาจมีศักยภาพที่จะเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยและเลือกสภาพแวดล้อมที่ดีกว่า จึงมีความตั้งใจย้ายที่อยู่อาศัยน้อยกว่า

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าขณะที่มีคนย้ายถิ่นเข้าสู่กรุงเทพฯ เพิ่มขึ้น ผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ ไม่เกิน 8 ปี จะมีความตั้งใจเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก ในการศึกษาที่บุคคลที่เพิ่งเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ เพียง 1 เดือน ส่วนใหญ่ไม่มีความตั้งใจที่จะย้ายที่อยู่ ภายในเวลา 1 ปี แสดงว่าเมื่อมีที่อยู่อาศัยครั้งแรกแล้วจะไม่เคลื่อนย้ายอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตามผู้ที่ตั้งใจย้ายที่อยู่ซึ่งมีจำนวนถึงหนึ่งในสามของกลุ่มตัวอย่างนั้นยังนับเป็นจำนวนมาก หากเทียบกับประชากรทั้งหมดของกรุงเทพฯ และนำพิจารณาปัจจัยเหตุของความตั้งใจเคลื่อนย้ายที่อยู่ของประชากรเหล่านี้ซึ่งมีเหตุผลหลักจาก 7 สาเหตุที่กล่าวข้างต้น ผลการศึกษานี้พอสรุปได้ว่า โดยภาพรวมประชากรในกรุงเทพฯ ผู้ย้ายถิ่นสามารถปรับตัวเข้ากับคนและสภาพแวดล้อมของกรุงเทพฯ ในระดับหนึ่ง ส่วนที่มีปัญหาที่จะขึ้นอยู่กับลักษณะส่วนบุคคลเป็นส่วนใหญ่และปัญหาบางส่วนเป็นปัญหาระดับชุมชน เช่น เรื่องมลพิษซึ่งเป็นปัจจัยลบประการเดียวที่ส่งผลกระทบแรงให้คนตั้งใจย้ายที่อยู่ ส่วนเรื่องการสนับสนุนทางสังคมไม่พบว่ามีผลต่อความตั้งใจย้ายที่อยู่ในระยะ 1 ปีแต่อย่างใด

ข้อเสนอแนะ

การที่ประชากรชายมีการย้ายที่อยู่อาศัยภายในเขตกรุงเทพฯ มาก ซึ่งน่าจะสัมพันธ์กับอาชีพของชายที่ต้องมีลักษณะการเคลื่อนย้ายสูง ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรหันมาเอาใจใส่ดูแลเรื่องที่อยู่อาศัยของชายที่ประกอบอาชีพที่ต้อง

เคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยไปตามแหล่งงาน เช่น คนงานก่อสร้าง ผู้ประกอบอาชีพรับจ้าง และงานบริการต่าง ๆ เพื่อให้แรงงานชายเหล่านี้ได้มีความรู้ในเรื่องกฎระเบียบสังคม การจัดการมลพิษและสิ่งแวดล้อมปลูกจิตสำนึกสาธารณะให้โดยเฉพาะในด้านความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนและร่วมมือกันรักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชนต่าง ๆ ในแต่ละเขตของกรุงเทพฯ ที่ตนเองได้ย้ายเข้าไปอยู่ใหม่ ควรณรงค์ให้นายจ้างหรือสถานประกอบการต่าง ๆ ใช้แรงงานชายหญิงที่อยู่ภายในเขตเดียวกันให้มากขึ้น โดยสำนักงานแรงงานกลาง กรุงเทพฯ ควรประชาสัมพันธ์ด้านข้อมูลแรงงานและสนับสนุนการใช้แรงงานภายในเขตเดียวกันให้มากขึ้น เพื่อป้องกันการย้ายถิ่นของประชากรระหว่างเขตต่าง ๆ

ผู้ที่มีการศึกษาระดับประถมมีความตั้งใจย้ายที่อยู่มาก จึงควรเสริมการศึกษาผลกระทบของการย้ายถิ่น การปรับตัว การรักษาสภาพแวดล้อม การปลูกจิตสำนึกสาธารณะให้กับเด็กนักเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา เพราะประชากรส่วนใหญ่ของประเทศยังคงจบการศึกษาในระดับประถมศึกษาเท่านั้น หากประชาชนได้รับความรู้ตั้งแต่เยาว์ก็จะสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการจัดการด้านที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะในเรื่องการจัดการมลพิษและสภาพแวดล้อมที่ดี ซึ่งจะช่วยทำให้ประชาชนย้ายที่อยู่อาศัยน้อยลง

ผู้ที่มีภูมิลำเนาเดิมในต่างจังหวัดควรได้รับการส่งเสริมให้ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับชุมชนและสังคมในกรุงเทพฯ เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมในกิจกรรมจนถึงการบริหารจัดการกิจกรรม และบริหารชุมชนโดยผู้นำชุมชนและสำนักงานเขตต่าง ๆ ของกรุงเทพฯ หรือคณะกรรมการของชุมชน ควรเชิญชวนและเปิดโอกาสให้สมาชิกใหม่ในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ไม่ย้ายที่อยู่อาศัย

รวดเร็วหรือบ่อยครั้ง และมีโอกาสที่จะได้ร่วมมือพัฒนาชุมชนต่อไป

ในด้านข่าวสารข้อมูล สำนักงานเขตต่างๆ ของกรุงเทพฯ ร่วมกับหน่วยงานต่างในภาคเอกชนและชุมชนต่าง ๆ ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้มีหนังสือพิมพ์และจัดให้มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ให้มากขึ้น เพราะหนังสือพิมพ์ให้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในด้านการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐควรนำเสนอความรู้เรื่องผลกระทบของการย้ายถิ่น ให้ความรู้เรื่องการจัดการมลพิษและสิ่งแวดล้อมและปลูกจิตสำนึกสาธารณะให้ประชาชนโดยใช้สื่อโทรทัศน์ วิทยุ ให้มากขึ้น เพื่อว่าประชาชนในกรุงเทพฯ จะได้ร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาชุมชนของตนและไม่ย้ายที่อยู่อาศัยบ่อย

ในด้านมลพิษ กรมควบคุมมลพิษและกรุงเทพฯ ควรสนับสนุนชุมชนในให้ความรู้ มีจิตสำนึกและทัศนคติที่ดีในการรักษาสภาพแวดล้อม ร่วมกันดูแลจัดการขยะ มลพิษทางน้ำ ทางอากาศ ให้ประชาชนมีความรู้และร่วมมือกันการจัดการกับปัญหามลพิษที่อยู่รอบตัวด้วยวิธีที่ถูกต้องและปลอดภัย อำนวยความสะดวกและช่วยให้ผู้ย้ายที่อยู่อาศัยมาอยู่ในกรุงเทพฯ แล้วสามารถอยู่ในสภาพแวดล้อมใหม่ที่ดี ช่วยให้ชาวกรุงเทพฯ ดั้งเดิมและผู้ย้ายที่อยู่มาในเขตกรุงเทพฯ ใหม่ไม่เคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยภายในเขตกรุงเทพฯ บ่อยครั้ง

ในด้านการทำงานหากประชาชนมีระยะเวลาทำงานในพื้นที่นานจะมีผลให้ย้ายถิ่นน้อย ดังนั้นสำนักงานเขตของกรุงเทพฯ และหน่วยงานภาคเอกชนควรส่งเสริมให้มีการจ้างงานระยะยาวในแต่ละพื้นที่ หน่วยงานต่าง ๆ ควรให้ความช่วยเหลือดูแลผู้ย้ายที่อยู่อาศัยเข้ามาทำงานใหม่ในระยะไม่ถึง 8 ปี ให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับชุมชนและสังคมเมือง จัด

สวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยให้ และให้ประชากรกลุ่มนี้ได้รับโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและของหน่วยงานต่าง ๆ ให้มากขึ้น เพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนและสังคมมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การปรับตัวในด้านต่าง ๆ และทำให้ประชากรกลุ่มใหม่มีความรู้สึกผูกพัน ความเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรและ

ชุมชน ทำให้ไม่เคลื่อนย้ายบ่อยครั้งหรือหากมีการเคลื่อนย้ายก็ควรมีความรู้ มีความพร้อมในการปรับตัวให้เข้ากับชุมชนและสภาพแวดล้อมของเขตต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ ได้ พร้อมกับมีพฤติกรรมที่เหมาะสม มีจิตสำนึกสาธารณะ และยินดีร่วมมือในการดูแลจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน

บรรณานุกรม

- คมสัน หุตะแพทย์. (2535) **การสื่อสารเพื่องานพัฒนาชุมชน**. นครปฐม : สยามศิลป์การพิมพ์.
- โรจนา ภักดีธรรม. (2524) **ความซับซ้อนในการย้ายถิ่นเข้ากรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ สส.ม. (การแพทย์และสาธารณสุข). กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ดิษยา กมลสุนทร. (2536) **การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการปรับตัวต่อบทบาทการเป็นมารดาของหญิงครรภ์แรก**. วิทยานิพนธ์ สส.ม. (การแพทย์และสาธารณสุข). กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- โสภา ชูพิกุลชัย. (2528) **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพฯ : กรมศาสนา.
- อติตยา นวลศรี. (2528) **การปรับตัวของผู้ย้ายถิ่นในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาชุมชนแออัดเชื้อเพลิงพัฒนา**. วิทยานิพนธ์ สส.ม. กรุงเทพฯ : คณะสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Charatrithirong A. (1979) **Recent Migrants in Bangkok Metropolis: A follow up of migrant adjustment, assimilation and integration**. Bangkok : Mahidol University.
- Hurlock B.Elizabeth. (1978) **Child Development**. 6th ed. NewYork : McGraw-Hill Book.
- Sureeporn Punpuing. (1996) **Commuting Behavior Patterns in Bangkok**. Dissertation of Doctor of Philosophy Ph.D.(Environment). Canberra : Australian National University.
- Traft Ronald. (1975) "A Comparative Study of the Initial Adjustment of Immigrant-School Children in Australia," **International Migration Review**. 73.